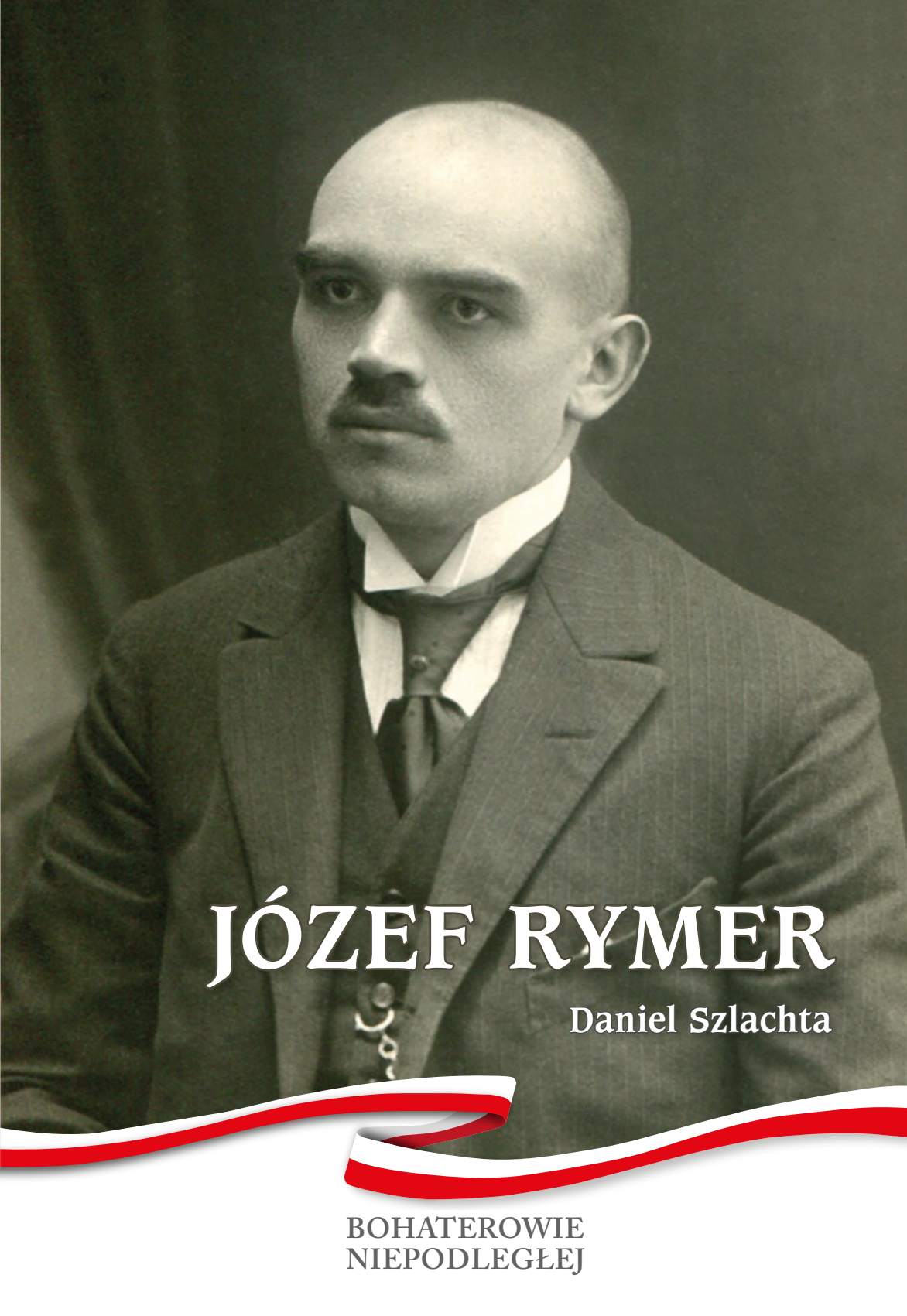

JÓZEF RYMER

Daniel Szlachta

BOHATEROWIE
NIEPODLEGŁEJ

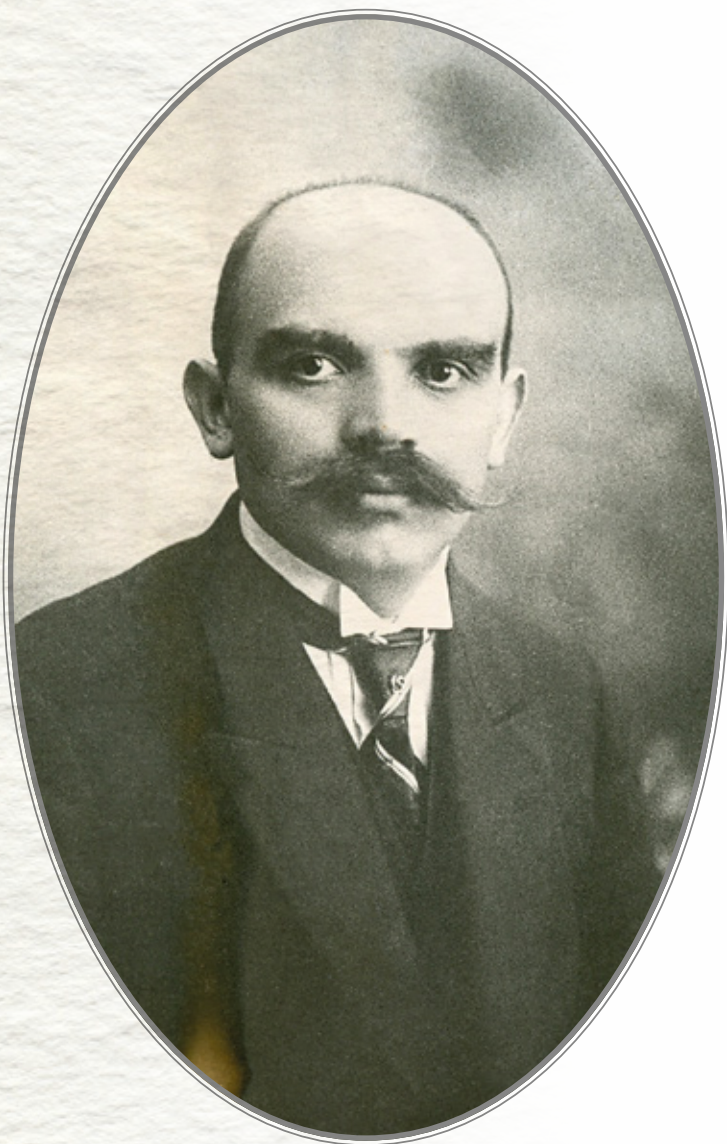
INSTYTUT
PAMIĘCI
NARODOWEJ

JÓZEF RYMER

Daniel Szlachta

BOHATEROWIE
NIEPODLEGŁEJ

Józef Rymer – wojewoda śląski (ze zbiorów Mirosława Rymera)

JÓZEF RYMER

1882–1922

Józef Rymer, obok Wojciecha Korfantego, jest ważną postacią w historii Górnego Śląska oraz przyłączenia tego regionu do państwa polskiego. Szacunek do ojczyzny wyniósł z domu rodzinnego, czemu nie przeszkodził pobyt na emigracji. W Westfalii działał w polskich związkach zawodowych. Jako jeden z czołowych działaczy na Górnym Śląsku Józef Rymer uczestniczył w konferencji pokojowej w Paryżu, podczas której popierał starania o przyłączenie tego regionu do niepodległego państwa polskiego. W okresie powstań śląskich i plebiscytu był bliskim współpracownikiem Korfantego, m.in. udzielał się w pracach Naczelnej Rady Ludowej oraz Polskiego Komisarjatu Plebiscytowego. Należał do inicjatorów utworzenia na Śląsku Polskiej Organizacji Wojskowej. Był także zaangażowany w działalność plebiscytową jako jeden z trzech zastępców komisarza plebiscytowego, a po zakończeniu plebiscytu należał do organizatorów III powstania śląskiego. Podczas powstańczych walk Rymer uczestniczył w pracach Wydziału Wykonawczego Naczelnej Władzy na Górnym Śląsku, który powołał Korfanty. Był pierwszym wojewodą Śląska; za jego rządów region, na mocy Statutu Organicznego, cieszył się sporą autonomią w ramach niepodległego państwa polskiego.

□ Tę funkcję pełnił Rymer zaledwie kilka miesięcy, do swojej przedwczesnej śmierci. Był jedynym Górnślązakiem na tym urzędzie.

Młodość i emigracja

Józef Rymer urodził się 9 lutego 1882 r. w Zabełkowie jako najmłodsze dziecko chałupnika Józefa Rymera i Joanny z domu Zielonka. Wieś o polskim charakterze była położona na terenie gminy Krzyżanowice w powiecie raciborskim. Rodzina Rymerów utrzymywała się z pracy na jednohektarowym gospodarstwie. Od rodziców przyszły wojewoda

Dom rodzinny Józefa Rymera, stan obecny (ze zbiorów Izby Pamięci Zespołu Szkolno-Przedszkolnego im. Józefa Rymera w Zabełkowie)

Diecezja Śląska Opolskiego Kościół parafialny	Dioecesis Silesiae Opoliensis Ecclesia parochialis
--	---

Św. _____	Świadek chrztu (Ważne wyłącznie dla ciał kościelnych)	S. _____
w _____	in _____	

1. Rok i numer księgi chrztów (Annus et numerus libri baptizatorum) 1882 / Nr. 5.
2. Imię i nazwisko (Nomen, cognomen) Józef Rymer
3. Imię ojca (Nomen patris) Józef wyznanie (religio) re-kat.
4. Imię matki Joanna z domu Zielonka wyznanie (religio) re-kat.
 (Nomen matris) (nata)
5. Miejsce i dzień urodzenia (Locus nativitatis et dies nativitatis) Zaberków, 9. II. 1882
6. Data i miejsce chrztu (Dies et locus baptismi) 12. II. 1882, Zaberków
7. Uwagi w księdze chrztów — kan. 470 § 2. rodzina chrześcijańska; Ludwik Szewieczek
 (Adnotationes in libro bapt.)
z Zaberkowa; Józefa Rymera z Zaberkowa;

<u>Zaberków</u> , dnia <u>6. XII.</u> 1886 r. (L.S.)	Zgodność z księgą chrztów stwierdzam (Concordat cum libro baptizatorum) <u>P. Klemm</u> Proboszcz (Parochus)
--	--

expt 296-78 50.000 E-2/2

Odpis świadectwa chrztu Józefa Rymera, 1986 r. (ze zbiorów Izby Pamięci w Zaberkowie)

śląski przejął szacunek do polskiego języka i kultury, wychowanie religijne bez przesadnej dewocji, szacunek do osób starszych oraz cnotę pracowitości.

W 1888 r. Józef Rymer rozpoczął naukę w szkole powszechnej w rodzinnym Zaberkowie. Działania germanizacyjne były wówczas silne, jednak młody Józef się im nie poddał. Okazał się przy tym zdolnym uczniem, dlatego kierownik szkoły zachęcał rodziców, aby posłali syna do gimnazjum. Niestety bieda uniemożliwiła mu dalszą edukację. Od 1895 r. Józef przygotowywał się do zawodu kupieckiego u kupca Akerchalta, u którego pracował jako chłopiec na posyłki. Wkrótce porzucił jednak naukę i wraz ze starszym bratem Janem zatrudnił się w Boguminie jako robotnik murarski. Taki stan rzeczy trwał prawdopodobnie do 1897 r., kiedy to obaj udali się do Westfalii. Wyjazd na emigrację był częstą

Schul- = Zeugnis.

Riemer Josef Sohn - Tochter des Riemer Johann
 Riemer aus Zabelkauer Kreis Ratibor
 geboren den 9. Februar 1884 in Zabelkauer Schüler Schülerin der
 1. Klasse seit 1. 4. 1893
 am 5. April 1896 erhält bei Entlassung aus der Schule folgendes Zeugnis:

Sein Schulbesuch war gut
 Seine Betragen gut
 Sein Fleiß sehr gut

In den einzelnen Unterrichtsfächern hat er sich folgende Kenntnisse erworben:

1. Religion sehr gut
2. Weltliche Geschichte (nebst Kirchengeschichte) sehr gut
3. Deutsch
 - a) Lesen (und freier Vortrag) sehr gut
 - b) Sprachlehre sehr gut
 - c) Schriftliche Arbeiten sehr gut
4. Rechnen sehr gut
5. Raumlehre sehr gut
6. Erdbeschreibung sehr gut
7. Geschichte sehr gut
8. Naturbeschreibung sehr gut
9. Naturlehre sehr gut
10. Schönschreiben sehr gut
11. Zeichnen sehr gut
12. Gesang sehr gut
13. Turnen - übliche Handarbeiten - sehr gut
14. Obstbaumzucht

Die Anstalt entläßt sehr zufrieden mit den besten Wünschen
 für sein weiteres Fortkommen.

Zabelkauer, den 31. März 1896

Der Orts-Schul-Inspector.

Der Hauptlehrer.

Der Klassenlehrer.

Sjma.

Pollab

praktyką wśród mieszkańców tamtejszej okolicy. Józef i Jan Rymerowie zostali górnikami kopalni węgla kamiennego „Karolus Magnus” w Dellwig. Oprócz tego Józef krótko uczył się w szkole wieczorowej w Essen.

Od początku pobytu w Westfalii Rymer interesował się działalnością polskich organizacji emigracyjnych zrzeszających robotników polskiego pochodzenia, które działały przy parafiach prowadzonych przez polskich księży. Dlatego wkrótce po przybyciu do Dellwig został on członkiem Towarzystwa św. Barbary, które grupowało polskich górników. Zebrania odbywały się w języku polskim, członkowie organizacji kultywowali polskie zwyczaje wśród emigrantów oraz uczyli dzieci języka ojczystego.

W tym czasie Józef Rymer uzupełniał swoje wykształcenie poprzez lekturę polskich książek. Był zdolny i ambitny, cechował go umiar i rzeczowość oraz dążenie do celu i chłopski upór. Dzięki tym cechom oraz odpowiedniemu wyczuciu rzeczywistości cieszył się autorytetem wśród robotników i pracodawców.

Pierwszym etapem działalności Józefa Rymera w ramach związków zawodowych było Zjednoczenie Zawodowe Polskie (ZZP), które działalność rozpoczęło 8 listopada 1902 r. Organizacja została utworzona z inicjatywy Związku Polaków w Niemczech oraz środowiska „Wiarusa Polskiego”. Była to centrala polskich związków zawodowych, która równocześnie pełniła funkcję partii politycznej. Wkrótce jako członek ZZP Józef Rymer podjął starania o założenie filii przy kopalni w Dellwig, której został kierownikiem. Okazał się sprawnym organizatorem dbającym o interesy górników i ich rodzin dzięki dialogowi z kierownictwem kopalni. Podstawą jego działalności było nauczanie Kościoła katolickiego, co przejawiało się m.in. krytyką działalności ruchów socjalistycznych oraz walki klas. W ten sposób realizował cele ZZP, którymi były „moralne i materialne dobro członków, zapewnienie im dostatecznego i stałego zarobku, ale też należytego miejsca w społeczeństwie”.

Józef Rymer, 1908 r. (ze zbiorów Izby
Pamięci w Zabęlkowie)

Jako sprawny i charyzmatyczny organizator Józef Rymer w 1907 r. został kierownikiem sekcji ZZP w Bochum. W tym czasie uczestniczył w licznych wiecach, zebraniach i zjazdach, podczas których wygłaszał referaty i przemówienia oraz pisał artykuły dla pism emigracyjnych. Okazał się doskonałym mówcą, który potrafił dotrzeć do słuchaczy. Jego wystąpienia były odważne, stąd nieraz narażał się pracodawcom, władzom państwowym i niemieckim związkom zawodowym. Na przykład podczas zjazdu w Berlinie

w 1911 r. protestował przeciw ustawie kagańcowej, która uniemożliwiała używanie publicznie języka polskiego.

Równocześnie Rymer był inicjatorem zjednoczenia polskich organizacji o charakterze robotniczym, które według niego powinny ze sobą współpracować. Dzięki temu dnia 3 marca 1906 r. doszło do zjednoczenia ZZP z Polskim Związkiem Zawodowym oraz utworzonym w 1889 r. Związkiem Wzajemnej Pomocy dla Chrześcijańskich Robotników Górnośląskich. W ramach swojej działalności Józef Rymer został wybrany sekretarzem nowej organizacji. Jednocześnie jako sekretarz ZZP odpowiadał za jej organy prasowe. W 1911 r. Józef Rymer, znany z kompromisowej postawy, został stałym przedstawicielem ZZP przy Najwyższym Urzędzie Ubezpieczeń Rzeszy (Reichsversicherungsamt). Była to odpowiedź na wprowadzoną przez Parlament Rzeszy nową ordynacją podatkową.

Zdjęcie rodzinne z 1907 r. Józef Rymer (z lewej) z żoną i najstarszą córką (ze zbiorów Krzysztofa Franka)

Dnia 7 czerwca 1913 r. Walny Zjazd Delegatów ZZP w Berlinie wybrał Józefa Rymera na prezesa Centralnego Zarządu, dlatego wraz z rodziną przeprowadził się do Katowic. Już wtedy popierał narodowe

Zdjęcie z uroczystości rodzinnej. Rodzina Rymerów z prawej strony (ze zbiorów Jakuba Rymera)

dążenia mieszkańców regionu z charakterystycznymi dla siebie umiarkowaniem i ostrożnością. Nie bał się jednak wykorzystywać zdolności i ambicje do walki o poprawę bytu robotników, rzemieślników i rolników. Przejawiało się to w jego obecności na licznych manifestacjach, zebraniach i wiecach, podczas których przemawiał. Wiele przemówień jego autorstwa było drukowanych w prasie związkowej.

W okresie pobytu na emigracji Józef Rymer zawarł związek małżeński z Teresą Kozubek pochodzącą z Zabełkowa. Ślub odbył się w Chałupkach 23 stycznia 1906 r. Małżeństwo doczekało się dziewięciorga dzieci: Jolanty (ur. 1907), Franciszki (ur. 1908), Marii (ur. 1909), Stefana (ur. 1910), Jana (ur. 1912, zm. 1914), Bernarda (ur. 1914), Czesława (ur. 1916), Bogusława (ur. 1919) i Wisławy (ur. 1921).

Na rzecz sprawy polskiej

Wybuch I wojny światowej zahamował działalność społeczną wielu organizacji. Powodem tego było podejmowanie służby wojskowej przez mężczyzn walczących na froncie, zmiany w ruchu zawodowym i nowe problemy społeczne. Krótco przed wybuchem wojny władze niemieckie ograniczyły także wydawanie prasy polskiej na Górnym Śląsku. W tym czasie mogły ukazywać się jedynie „Katolik” oraz „Nowiny Raciborskie”.

Władze niemieckie próbowały wykorzystać autorytet Józefa Rymera wśród robotników, o czym świadczy prośba o poparcie walki propagandowej na rzecz zwycięstwa Niemiec w wojnie przez ZZP. Rymer zapewnił o lojalności wobec państwa, ale nie zezwolił na współpracę propagandową swojej organizacji z powodu jej apolitycznego charakteru. Taka odpowiedź nie zadowoliła władz niemieckich. Dlatego, uznany przez Niemców za człowieka niebezpiecznego, został wpisany na listę osób przeznaczonych do aresztowania, do którego ostatecznie nie doszło. Przez cały czas był pod obserwacją, a jego korespondencja podlegała kontroli.

Nie przeszkadzało to Rymerowi w pomocy przy rozwiązaniu problemów ludności polskiej w pozostałych zaborach. Udzielał się w pracach Komitetu Wykonawczego Niesienia Pomocy Głodującej Ludności Królestwa na Okręg Śląski (1915) oraz Komitetu Głównego Drugiego Dnia Wstrzemięźliwości i Ofiary w Poznaniu na rzecz głodującej ludności Królestwa (1916). W obu Komitetach Rymer zbierał fundusze na żywność i artykuły pierwszej potrzeby, które przekazywano mieszkańcom.

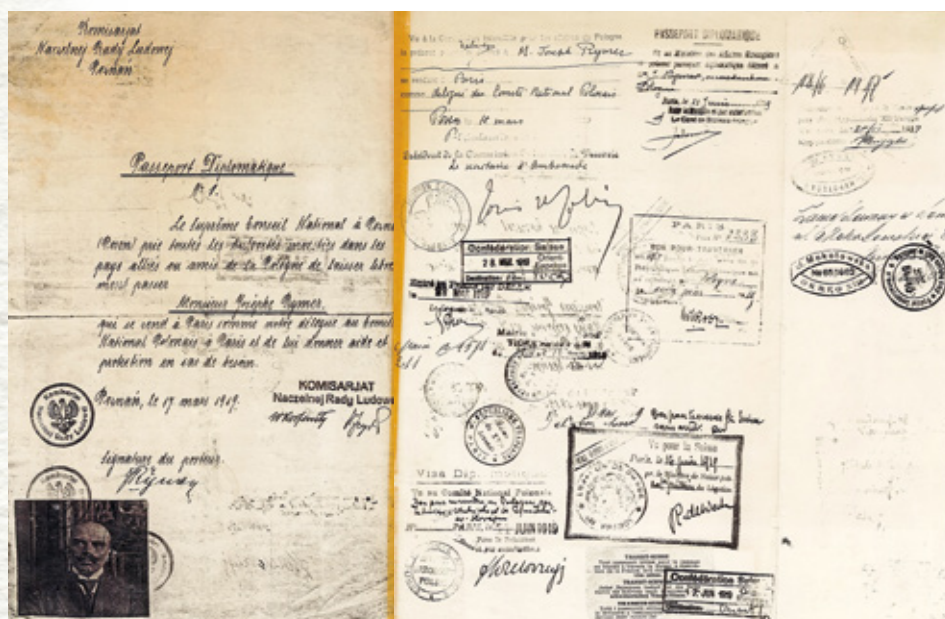
Ważnym wymiarem działalności narodowej i oświatowej Rymera był udział w tworzeniu Towarzystwa Oświaty na Śląsku im. św. Jacka, którego siedziba znajdowała się w Opolu. Józef Rymer 4 lutego 1918 r. został wybrany sekretarzem organizacji. Oprócz tego należał do Towarzystwa Czytelni Ludowych jako członek Komitetu Okręgowego oraz Rady Głównej.

Jako działacz polityczny w okresie I wojny światowej Rymer współorganizował Narodowe Stronnictwo Robotników (NSR), którego celem była walka o poprawę sytuacji robotników poprzez samokształcenie oraz podnoszenie ich świadomości politycznej. Organizacja o narodowym charakterze została utworzona 18 października 1917 r. Dzięki działalności w NSR Rymer stał się jednym z ważniejszych przywódców ludności polskiej na Śląsku.

Po zakończeniu działań wojennych w wielu miastach Niemiec dochodziło do licznych protestów społecznych, które na Górnym Śląsku często miały charakter narodowościowy. Manifestanci domagali się prawa stanowienia o sobie oraz gwarancji przyłączenia Śląska do Polski. Podczas swoich wystąpień na manifestacjach Józef Rymer mówił o odbudowie państwa polskiego. Równocześnie zachęcał mieszkańców do wytrwania w trudnej sytuacji i starał się pogłębić poczucie narodowe wśród Polaków. Temu też miało służyć utworzenie Polskiego Komitetu Wyborczego, którego stał się członkiem. Sprzeciwiał się tworzeniu rad żołnierskich,

robotniczych i chłopskich. Był także przeciwnikiem agitacji komunistycznych, które odrzucały dążenia narodowościowe.

Józef Rymer był jednym z twórców Naczelnej Rady Ludowej na Górnym Śląsku, która powstała 12 listopada 1918 r. NRL miała na celu reprezentowanie władz polskich wobec państwa niemieckiego oraz współpracę z organizacjami działającymi w Wielkopolsce. Dlatego najważniejszymi elementami działalności NRL były m.in.: obrona praw ludności polskiej, umożliwienie Polakom dostępu do stanowisk urzędniczych, organizowanie pomocy dla zdemobilizowanych żołnierzy oraz zapewnienie bezpieczeństwa publicznego. W tym celu NRL kierowała kandydatów na kursy nauczycielskie, organizowała nauczanie języka polskiego, obchody z okazji rocznic świąt narodowych, gromadziła dowody nadużyć władz wobec polskiej ludności oraz dokumentowała akty terroru bojówek niemieckich.

Paszport dyplomatyczny Józefa Rymera jako członka NRL, strony 1 i 2 (ze zbiorów Izby Pamięci w Zabełkowie)

Jako członek NRL Rymer współorganizował delegaturę w Sosnowcu oraz uczestniczył w zakładaniu oddziałów terenowych. Był także delegatem na Sejm Dzielnicowy w Poznaniu, którego obrady miały miejsce 19 listopada 1918 r. Jednocześnie Rymer nie rezygnował z działalności związkowej. Dnia 18 listopada 1918 r. uczestniczył w naradzie przedsiębiorców z przywódcami związkowymi, którzy domagali się oderwania Śląska od Niemiec. Przedsiębiorcy natomiast chcieli złożenia oświadczenia, które miało sprzeciwić się tym dążeniom. Rymer jako przywódca ZZP odrzucił to żądanie i opowiedział się za przyłączeniem Śląska do Polski. W swoim przemówieniu powiedział:

„Większa część ludności polskiej straciła zaufanie do Rzeszy. Muszę, niestety, powiedzieć, że uczuć nie można zmienić w ciągu kilku dni [...] Mogę oświadczyć, że nastroje w szerokich kołach robotników śląskich idą w tym kierunku, że życzą sobie przyłączenia do przyszłego państwa polskiego, a ponieważ my mamy reprezentować te hasła, więc musicie panowie zrozumieć, że pod żadnym warunkiem nie możemy złożyć oświadczenia, iż dążeniom tym się przeciwstawimy, gdyż w ten sposób podkopalibyśmy swoją egzystencję. Chciałbym jeszcze dodać, że chcemy uczynić wszystko co w naszej mocy, aby aż do ostatecznego rozstrzygnięcia utrzymać pokój i porządek, nawet narażając się na niebezpieczeństwo zakrzyczenia”.

Ostatecznie dzięki staraniom Józefa Rymera udało się wprowadzić ośmiogodzinny dzień pracy od 1 grudnia 1918 r. W zamian związkowcy zobowiązali się do zaniechania działań mających na celu usuwanie znienawidzonych majstrów, sztygarów i urzędników.

W czasie obrad Sejmu Dzielnicowego wyłoniono członków Naczelnej Rady Ludowej w Poznaniu. Wśród nich był także Józef Rymer, który wystosował rezolucję domagającą się poprawy bytu robotników

i wprowadzenia ubezpieczeń socjalnych. Dzięki temu obok Wojciecha Korfante go stał się jednym z najbardziej wyróżniających się przedstawicieli Śląska i dlatego wybrano go do sześciuosobowego komisariatu NRL w Poznaniu.

Jako członek NRL Rymer wszedł także do Podkomisariatu NRL z siedzibą w Bytomiu. Pozwoliło mu to podjąć współpracę z innymi działaczami, których reprezentował na forum przedstawicielstw polskich w zaborze pruskim. Było to też wyrazem poparcia dla ZZP oraz niego samego. Niemcy śledzili jednak działalność Podkomisariatu, wskutek czego w dniu 14 maja 1919 r. nastąpiła jego likwidacja. Stało się to możliwe na mocy decyzji komisarza Rzeszy do spraw Górnego Śląska gen. Otto Hösinga. Odpowiedzią na tę decyzję było powstawanie polskich organizacji zbrojnych. Szczególną rolę miała odegrać Polska Organizacja Wojskowa (POW), której Józef Rymer był jednym z twórców.

Paszport Józefa Rymera na czas Konferencji Pokojowej w Paryżu (ze zbiorów Jakuba Rymera)

Jako reprezentant ZZP oraz NRL podczas konferencji pokojowej w Paryżu Józef Rymer był ekspertem do spraw górnośląskich w Biurze Prac Kongresowych. Z racji wysuwanych na niej postulatów jest uważany za autora rezolucji ogłoszonej 1 maja 1919 r. oraz projektu traktatu zakładającego przyłączenie części Górnego Śląska do Polski. Wzbudziło to protest strony niemieckiej, która podczas konferencji przed-

Wśród hallerczyków we Francji (ze zbiorów Mirosława Rymera)

stawiła notę dyplomatyczną zatytułowaną „Uwagi delegacji niemieckiej o warunkach pokoju”.

Odpowiedzią polskiej strony była nota „Wnioski delegacji polskiej na temat delegacji niemieckiej związanych z warunkami pokoju”, której Rymer był jednym z autorów. Dokument został złożony 3 czerwca 1919 r. W nocy Polacy wyjaśniali, że władze pruskie zajmowały terytoria polskie przemocą. Sprzeciw delegacji polskiej wzbudziło także tłumaczenie bezprawnych działań o charakterze antypolskim i usprawiedliwianie wszelkich praw mających na celu zniszczenie elementu polskiego. Autorzy noty zauważyli, że:

„przede wszystkim prowincje polskie, o które tu chodzi, nie »przyłączyły się do Niemiec«, lecz były zabrane przemocą [...] Istotnie tendencja do zrzucenia jarzma pruskiego, do odzyskania niepodległości była zawsze tradycyjną myślą przewodnią, nie tylko warstw oświeconych, lecz również szerokich mas ludu polskiego pod panowaniem pruskim”.

Apele Józefa Rymera i polskiej delegacji o przyłączenie spornych terenów do państwa polskiego nie były możliwe do realizacji z powodu sprzeciwu strony brytyjskiej wobec okrojenia Niemiec na wschodzie. Obszar objęty planowanym plebiscytem miał być zarządzany przez utworzoną w tym celu Międzysojuszniczą Komisję Rządzącą i Plebiscytową, na czele której stanął gen. Henri Le Rond.

Legitymacja poselska Józefa Rymera (ze zbiorów Jakuba Rymera)

W czerwcu 1919 r. z ramienia NSR Józef Rymer został posłem na Sejm Ustawodawczy Rzeczypospolitej Polskiej. Startował z okręgu Mogilno na Kujawach. W tym czasie przebywał poza Górnym Śląskiem z powodu swojej propolskiej postawy i obaw przed aresztowaniem. Wielkopolska była już wtedy częścią państwa polskiego. Rymer podjął wówczas starania o nadanie mu polskiego obywatelstwa, ale dzięki zachowaniu obywatelstwa „górnos Śląskiego” mógł przebywać na obszarze plebiscytowym.

Paszport Józefa Rymera poświadczający jego obywatelstwo górnośląskie (ze zbiorów Jakuba Rymera)

Jako członek Chrześcijańskiego Narodowego Ruchu Robotniczego Rymer pełnił obowiązki wicemarszałka sejmiku oraz przewodniczącego Komisji dla Naglących Spraw Społecznych i Robotniczych. Podczas jednego z posiedzeń sejmiku mówił do zebranych:

„Sejm dzielnicowy zadokumentował już kilkakrotnie, że przyszła Polska ma być Polską ludową. I słusznie, gdyż warstwa ludu pracującego jest i będzie w Polsce najliczniejsza. Ponieważ zaś każde państwo tylko wtenczas prawidłowo rozwijać się może, gdy obywatele jego są szczęśliwi i zadowoleni, jest koniecznie potrzebne, żeby warstwy ludowe, warstwy robotnicze w Polsce uchronić od nędzy i niedostatku, żeby na wszelki przypadek zapewnić im znośny byt”.

W czasie posiedzenia sejmu 30 lipca 1919 r. Rymer poparł ratyfikację traktatu wersalskiego i mniejszościowego. Równocześnie wypowiedział się krytycznie co do jego postanowień z powodu planowanego plebiscytu na Górnym Śląsku. Już wtedy przyszły wojewoda śląski podejmował starania o opracowanie podstaw przyszłej administracji na Górnym Śląsku.

Powstania śląskie

Dotychczasowa sytuacja polityczna i niejasna przyszłość Górnego Śląska skłoniły Józefa Rymera do włączenia się w przygotowania powstańcze. Wpływ na nie miały problemy społeczne, a w szczególności zwalnianie polskich pracowników i zatrudnianie byłych członków Genschutzu w górnośląskich przedsiębiorstwach. Jednak bezpośrednią przyczyną wybuchu I powstania śląskiego była masakra w kopalni „Mysłowice” 15 sierpnia 1919 r., podczas której zginęło dziesięć osób (w tym dwie kobiety i trzynastoletni chłopiec). Członkowie Podkomisariatu, w tym Rymer, dążyli do zakończenia walk, choć jednocześnie Podkomisariat prosił władze polskie o pomoc dla powstańców i uchodźców. Z powodu słabego przygotowania POW oraz przewagi wojsk niemieckich po kilku dniach powstanie upadło.

Gdy walki powstańcze się zakończyły, Józef Rymer zaangażował się w pomoc uchodźcom ze Śląska, którzy zostali rozlokowani w obozach w Sosnowcu, Zawierciu, Szczakowej, Jaworznie i Oświęcimiu. W celu opieki nad nimi 9 września 1919 r. powstał Komisariat Rad Ludowych Śląska z siedzibą w Sosnowcu. W tym czasie Rymer odpowiadał za aprowizację i współpracę z Radą Główną Opiekuńczą. Prowadził także działania propagandowe wśród uchodźców oraz kierował akcjami wsparcia na Górnym Śląsku, skierowanymi przede wszystkim do rodzin powstańczych, których członkowie musieli emigrować. Razem z Józefem

Biniszkieviczem i Konstantym Wolnym był także odpowiedzialny za politykę i Wydział Prasowy.

Na początku stycznia 1920 r. Józef Rymer włączył się w akcję plebiscytową poprzez utworzenie Polskiego Komisariatu Plebiscytowego dla Górnego Śląska (PKPleb.), w którym pełnił funkcję jednego z trzech zastępców Wojciecha Korfanteo. W walce o przyłączenie Śląska do Polski wykorzystywał swój zapał oraz talent organizatorski i oratorski. Celem jego działalności było zachęcenie mieszkańców Śląska do głosowania w nadchodzącym plebiscycie za przyłączeniem regionu do państwa polskiego. Temu miały też służyć liczne wiece i manifestacje, podczas których Rymer prowadził agitację oraz rozdawał druki i ulotki. Dzięki niemu wielu członków ZZP należało także do PKPleb. Jego aktywność miała przygotować działania propagandowe, wywiadowcze oraz administracyjne podczas plebiscytu.

Józef Rymer należał także do Komisji Samorządowej, której celem było opracowanie ustawy dotyczącej autonomii Śląska, mającej być odpowiedzialną na propagandę niemiecką. Owocem prac Komisji była ustawa konstytucyjna Statut organiczny Województwa Śląskiego ogłoszona 15 lipca 1920 r. Dzięki niej województwo śląskie cieszyło się autonomią, której nie miał żaden inny region Polski.

W okresie powstań i plebiscytu Józef Rymer poparł starania o zjednoczenie NSR z Narodowym Związkiem Robotniczym, do czego ostatecznie doszło w dniach 23 i 24 maja 1920 r. Dzięki temu powstała Narodowa Partia Robotników (NPR), w której Rymera wybrano zastępcą przewodniczącego Głównego Komitetu Wykonawczego oraz członkiem Rady Naczelnej. Podczas II Kongresu NPR w Krakowie (w dniach 4–6 września 1921 r.) został wiceprezesem Głównego Komitetu Wykonawczego.

Latem 1920 r. doszło do dotkliwego pobicia Józefa Rymera na ulicy w Katowicach przez niemieckie bojówki. Powodem była jego propolska

postawa i działalność. Dzięki przytomności jednego z mieszkańców udało się uratować Rymerowi życie.

W nocy z 19 na 20 sierpnia 1920 r. wybuchło II powstanie śląskie, na czele którego stanęła ZZP kierowana przez Józefa Rymera. Dnia 18 sierpnia PKPleb. ogłosiła apel do mieszkańców regionu, w którym wzywano do podjęcia strajku generalnego. Przyczyną wybuchu powstania była działalność niemieckiej policji bezpieczeństwa (Sicherheitspolizei – w skrócie Sipo) oraz postawa Niemców, którzy m.in. rozpowszechniali plotkę o zdobyciu Warszawy przez bolszewików oraz zamordowali lekarza i działacza plebiscytowego Andrzeja Mielęckiego. Po kilku dniach walki powstańcze zostały przerwane, ponieważ udało się doprowadzić do likwidacji Sipo.

Poza tym Józef Rymer w ramach walki o przyłączenie Śląska do Polski uczestniczył 1 marca 1921 r. w konferencji delegatów polskich stronnictw politycznych oraz organizacji związkowych z Międzysojuszniczą Komisją Rządzącą i Plebiscytową w Opolu. Był także jednym z sygnatariuszy odezwy polskich organizacji zawodowych Górnego Śląska z dnia 15 marca 1921 r., która wzywała do głosowania w plebiscycie za przyłączeniem Śląska do Polski. Tak jak Korfanty był przeciwnikiem udziału w głosowaniu tzw. emigrantów, którzy zasymilowali się z państwem niemieckim. Przejawem sprzeciwu była rezolucja skierowana w tej sprawie do gen. Le Ronda, której Rymer był jednym z autorów.

Po tym, jak ogłoszono niekorzystny dla Polski wynik plebiscytu, Józef Rymer uczestniczył w pracach mających na celu znalezienie korzystnego rozwiązania problemu. Jednakże jego starania na szczeblu międzynarodowym nie przyniosły efektów, co zmusiło go do powrotu na Śląsk. Swoim autorytetem wspierał walki mające na celu przyłączenie Śląska do Polski oraz apelował o zachowanie spokoju w tym trudnym czasie.

Jednak nie wszystkim odpowiadała działalność Józefa Rymera, o czym świadczy drugi zamach na jego życie. W kwietniu 1921 r. ekstremiści

TRAKTAT POKOJU WIEDZY WOCARSTWAMI SPRZY-
WIERZONEMI I STOWARŻSZONEMI A NIEWCAGI POD-
PISARY W WERSALKI W DNIU 28 CZERWCA 1919 R. OPARTY
NA JŚWIECZONYCH ZASADZIE SAMOSTANOWIENIA NARODÓW
POSTAWIŁ W ARTYKULE 88. OUDOKŁADNIE SIĘ DO LUDNOŚCI
GÓRNEGO ŚLĄSKA CELEW STOWIERDZENIA JEJ WOLI CO DO PRZY-
NALEŻNOŚCI PAŃSTWOWEJ. NA PODSTAWIE PLEBISYTU OD-
BYTEGO W DNIU 20 MARCA 1921 KONFERENCJA AMBASADORÓW
UPRAWOMOCNIŁA PRZEZ RADĘ NAJWYŻSZĄ POWOZIEKĄ DECY-
ZJĘ PODZIAŁU GÓRNEGO ŚLĄSKA NA PODSTAWIE KTÓREJ
ZIEMIE PODMIOTÓW RACIBORSKIEGO, (część) RYBNIKIEGO,
PSZCZYŃSKIEGO, KATOWICKIEGO, ZABRSKIEGO, GLIWICKIEGO,
BYTOMSKIEGO (część) TARNOGÓRSKIEGO I LUBLINIECKIEGO PRZY-
ZNAWO RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ. KU SPAMIETNIENIU
UROCZYSTOŚCI OBZECIA TYCH ZIEM, KTÓRE W WYŚL WY-
RAŻONEJ WOLI LUDNOŚCI ŁACZA SIĘ ZPOWROTEW Z
WACIERZĄ DOKIWIERT RINIEJSZY ZOSTAŁ SPORZĄDZO-
RY PRZEZ UCZESTNIKÓW UROCZYSTOŚCI.

DZIAŁO SIĘ W KATOWICACH, DNIA SZESNASTEGO LIPCA
ROKU TYSIĄC DZIEMIĘSET DWA DZIESIĘTEGO DZIESIĘTEGO.

*Określenie, Ministerstwo
Wewnętrzne, Główny Urząd
Statystyczny*

*Województwo
Miejscowość, ulica, numer domu*

*Imię i nazwisko
Data urodzenia*

Chrzest, imię, nazwisko, data urodzenia, data chrztu

Adres, ulica, numer domu

Podpis, data, miejsce

Dokument potwierdzający podział Górnego Śląska (ze zbiorów Mirosława Rymera)

niemieccy dokonali próby zamachu w jego domu przy ul. Warszawskiej w Katowicach. Syn Czesław wspominał, że „zamachowiec chybił, trafiając w portret Tadeusza Kościuszki zawieszony na ścianie”.

Wynik plebiscytu oraz sprzeciw wobec oddania Niemcom najbardziej strategicznej części Śląska doprowadziły do wybuchu III powstania śląskiego. Ostatecznie decyzja w tej sprawie została ogłoszona podczas Zebrania PKPleb. 30 kwietnia 1921 r. Jeszcze przed nim ZZP miało przygotować strajk, do którego doszło 1 maja 1921 r. Protest objął 97 proc. zakładów przemysłowych. Oprócz tego członkowie PKPleb. skierowali specjalną odezwę do Komisji Międzysojusznicej. Wśród jej sygnatariuszy był także Józef Rymer, który podpisał dokument w imieniu ZZP. Powstanie rozpoczęło się w nocy z 2 na 3 maja 1921 r. Na jego czele stał Wydział Wykonawczy Naczelnej Władzy, która wspólnie z dyktatorem tworzyła Naczelną Władzę Cywilną z siedzibą w Szopienicach. Jej członkiem był także Rymer odpowiedzialny za zaopatrzenie powstańców w żywność.

Jako członek Wydziału Wykonawczego Naczelnej Władzy utworzonej przez Korfanteo Rymer wydał odezwę nakazującą przerwanie strajków z powodu trudnej sytuacji gospodarczej oraz osobiście apelował do robotników i prosił o podjęcie pracy. Jednak z powodu ofensywy niemieckiej walki powstańcze nie zostały przerwane i trwały do czerwca 1921 r.

Pierwszy wojewoda śląski

III powstanie śląskie zakończyło się rozejmem podpisanym 5 lipca 1921 r., a decyzja o podziale regionu została ogłoszona przez Radę Ambasadorów 20 października 1921 r. Już 30 lipca 1921 r. wznowiła działalność Naczelna Rada Ludowa na Górnym Śląsku, której prezesem został Józef Rymer. Celem NRL w nowej rzeczywistości była obrona polskich dążeń i interesów narodowych wobec Komisji Międzysojusz-

niczej oraz rządu polskiego, stworzenie podstaw administracji nowego województwa na terenie mającym przypaść Polsce, rozwiązanie problemu uchodźców pozostałych w niemieckiej części Śląska, przejmowanie zakładów pracy przez polską administrację oraz organizacja szkolnictwa i służby zdrowia. W momencie powstania NRL został zlikwidowany Komisariat Plebiscytowy, który:

„spełnił już swe zadanie i znajduje się w likwidacji; dawne władze powstańcze przestały istnieć. Przeto wszystkie stronnictwa na Górnym Śląsku porozumiały się między sobą i utworzyły zbiorowe przedstawicielstwo pod nazwą Naczelna Rada Ludowa na Górnym Śląsku”.

W tym czasie Józef Rymer często sprzeciwiał się decyzjom podejmowanym przez rząd polski. Apelowal m.in. o odwołanie przez rząd decyzji o likwidacji majątku Polskiej Organizacji Plebiscytowej na Górnym Śląsku oraz przejęciu go przez NRL. Zależało mu na pozostawieniu spuścizny organizacji na terenach, na których funkcjonowała, jednak jego działania w tym zakresie były bezskuteczne. Równocześnie przyszły wojewoda śląski wzywał do zachowania spokoju. W jednym ze swoich apeli pisał:

„Apelujemy do was, rodacy, którzyście tyle poświęcenia i tyle ofiar z największym zaparciem się złożyli na ołtarzu ojczyzny: Wytrwajcie do końca, przetrzymajcie te obecnie ciężkie chwile i miejcie zaufanie do naszych przedstawicieli, i pamiętajcie, że jak dotąd Ojczyzna musi być dla Was najwznioślejszą sprawą i Waszym ideałem, że nadejdzie chwila, kiedy na Górnym Śląsku zwycięży prawda i sprawiedliwość, i nadejdzie czas, kiedy my wolni i niepodlegli zjednoczymy się z naszą Macierzą Polską”.

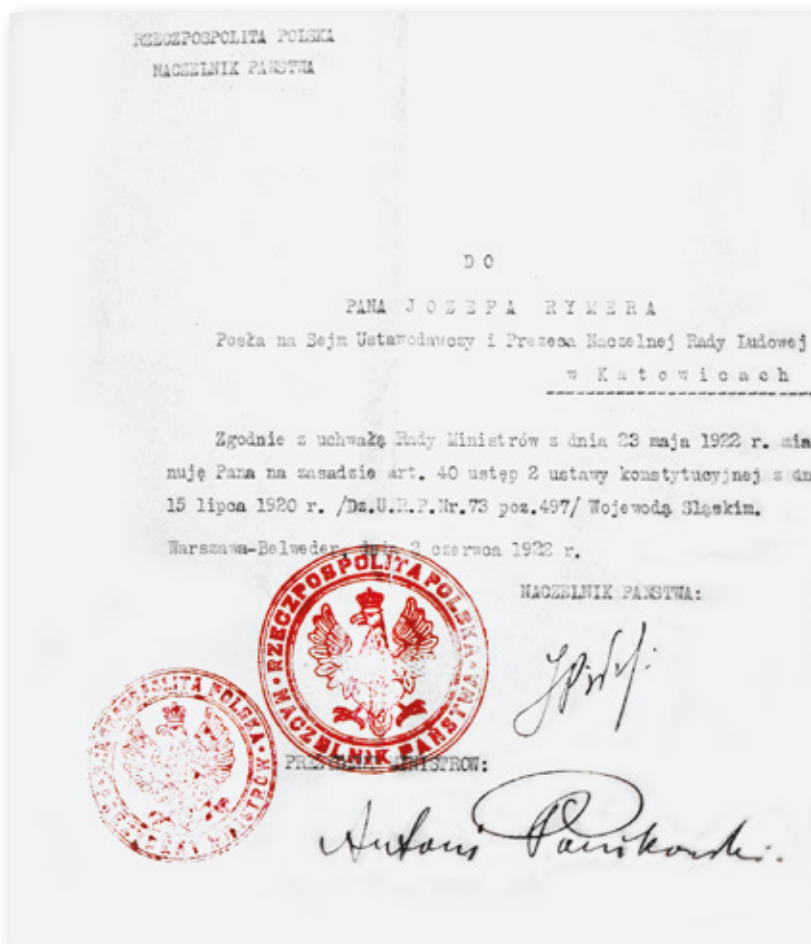
Działalność NRL trwała do 18 czerwca 1922 r. Wówczas Józef Rymer został nowym wojewodą śląskim, który z urzędu był także przewodniczącym Tymczasowej Śląskiej Rady Wojewódzkiej. Jej działalność rozpoczęła 12 czerwca tego roku i trwała do pierwszego posiedzenia Sejmu Śląskiego. W odezwie do mieszkańców wystosowanej 19 czerwca 1922 r. nowy wojewoda pisał:

„Wyzwolenie nasze zawdzięczamy przywiązaniu do ojczystego języka, zachowaniu odwiecznych narodowych tradycji i niezłomnej woli ludu śląskiego dążącego niestrudzenie do połączenia się z Polską. Nie cofnęliśmy się przed żadną ofiarą, pomimo prześladowań wiernie i mężnie wytrwaliście w służbie Ojczyźnie, ażeby się dzisiaj doczekać spełnienia najświętszych waszych pragnień. Powaga obecnej chwili i fakt zjednoczenia się z Polską nakładają na nas wielkie obowiązki, od których nikomu uchylać się nie wolno. Musimy pokazać światu, żeśmy godni połączenia z Rzeczpospolitą, żeśmy na to wielkie szczęście zasłużyli, że jak byliśmy gotowi za kraj nasz walczyć i umierać, tak samo potrafimy dla niego żyć i dla jego dobra wytrwale pracować”.

Józef Rymer, piastując urząd wojewody, okazał się sprawnym administratorem i politykiem rozsądnego kompromisu. Cechował go realizm. Mimo młodego wieku był szanowany także przez Niemców pozostałych po polskiej stronie Górnego Śląska, którzy nie wysuwali zastrzeżeń wobec jego działalności. 20 czerwca 1922 r. na moście w Szopienicach Józef Rymer witał wkraczające na Śląsk wojska gen. Stanisława Szeptyckiego. Podczas przemówienia nie ukrywał swojej radości.

„Drogi Generale, Waleczna armio! Radość niezmierna napełnia serca nasze w dniu dzisiejszym. Minęła wiekowa niewola. Pękły kajda-

ny. Górny Śląsk wraca na łono swej matki jako ostatnie jej dziecko. Z wielką niecierpliwością i tęsknotą oczekiwaliśmy tej chwili”.

Dokument potwierdzający nominację Józefa Rymera na urząd wojewody śląskiego (ze zbiorów Jakuba Rymera)

Dnia 3 lipca Józef Rymer podpisał w Rybniku dokument o przejęciu przyznanej Polsce części Górnego Śląska, a oficjalne przekazanie odbyło się 16 lipca 1922 r. podczas uroczystości zjednoczenia Górnego

Uroczystość przejmowania Śląska przez Polskę, czerwiec 1922 r. (ze zbiorów Izby Pamięci w Zabełkowie)

Śląska z Polską. Także w tym okresie Józef Rymer był związany z NPR, w której od 30 lipca 1922 r. był prezesem honorowym. Współpracował ponadto z ZZP i TCL, współorganizował polskie rzemiosło oraz działał w Komitecie Wykonawczym fundacji im. Andrzeja Mielęckiego.

Nowy wojewoda mierzył się z trudnymi warunkami i poważnymi problemami. Szybko dały znać o sobie m.in. brak wykwalifikowanych kadr, trudności związane z organizacją szkolnictwa od podstaw oraz problem migrantów chcących wrócić na Górny Śląsk po przejęciu go przez Polaków. Problemem była także galopująca inflacja, czyli wzrost cen i spadek siły nabywczej pieniądza, co doprowadziło do kłopotów z zaopatrzeniem. Wiele zakładów przemysłowych było zarządzanych przez Niemców. Początkowo problemem był także brak poparcia działalności NRL przez rząd polski, który nie rozumiał sytuacji regionu po powstaniach i plebiscycie.

Uroczystość przyłączenia Śląska do Polski (ze zbiorów Mirosława Rymera)

Przejęcie Śląska przez Polskę, katowicki rynek. Józef Rymer na środku (ze zbiorów Izby Pamięci w Zabełkowie)

Generał Szeptycki wkracza na Śląsk (ze zbiorów Izby Pamięci w Zabełkowie)

Józef Rymer podpisuje akt przyłączenia Śląska do Polski, Rybnik, 3 lipca 1922 r.
(ze zbiorów Mirosława Rymera)

Józef Rymer z Marszałkiem Piłsudskim na katowickim rynku, 1922 r. (ze zbiorów
Mirosława Rymera)

Podczas Mszy św. na katowickim rynku. Na pierwszym planie Józef Piłsudski, w pierwszym rzędzie w głębi siedzi Józef Rymer (ze zbiorów Izby Pamięci w Zabêkowie)

Problemy związane z funkcjonowaniem województwa oraz pracowanie przyczyniły się do poważnej choroby wojewody, która doprowadziła do jego nagłej śmierci. Zgon nastąpił 5 grudnia 1922 r. w Katowicach, a bezpośrednią przyczyną był udar mózgu.

Pogrzeb Józefa Rymera odbył się w 7 grudnia tego roku. Uczestniczyli w nim: władze samorządowe, przedstawiciele Sejmu Śląskiego, Sejmu RP, wojska, związków zawodowych, górników, harcerzy oraz licznie zgromadzeni mieszkańcy Górnego Śląska. Jeszcze za życia Rymer został odznaczony Krzyżem Komandorskim Orderu „Polonia Restituta”. Pośmiertnie odznaczono go Krzyżem Niepodległości oraz pamiątkowym Medalem Francuskiej Misji Ekonomicznej. Jego grób znajduje się w Katowicach na cmentarzu przy ul. Francuskiej.

Grób Józefa Rymera na cmentarzu w Katowicach (ze zbiorów NAC)

Teresa Rymer po śmierci męża wychowywała dzieci samotnie. W czasie II wojny światowej rodzina Rymerów została zmuszona przez Niemców do wyjazdu na teren Generalnej Guberni. Przez ten czas wdowa po Józefie Rymerze przebywała z rodziną w Tarnowie i w Krakowie, gdzie zamieszkała u córki. Po wojnie wróciła do Katowic; tam zmarła w 1975 r. w wieku 93 lat. Jest pochowana obok męża.

„Oddamy Polsce na zawsze serca nasze...”

Na Śląsku nie zapomniano o osobie i działalności Józefa Rymera. Przejawem tego jest upamiętnienie jego osoby w realizowanym obecnie projekcie o nazwie „Panteon Górnośląski”. Jest on również patronem ulic wielu miast Górnego Śląska (m.in. Katowic, Zabrze, Radlina) oraz nieczynnej

kopalni w Niedobczycach, obecnie dzielnicy Rybnika. W katowickiej archikatedrze Chrystusa Króla znajduje się także tablica pamiątkowa ku jego czci, poświęcona 5 grudnia 2001 r. W jej odsłonięciu brał udział m.in. syn Józefa Rymera Czesław. Na tablicy zostały umieszczone słowa: „Oddamy Polsce na zawsze serca nasze, oddamy jej naszą ziemię i skarby ukryte w jej łonie”.

Powyższe słowa Józef Rymer uczynił mottem swego życia. Świadczy o tym jego niezłomna postawa i zaangażowanie w walkę o przyłączenie Śląska do Polski.

Tablica pamiątkowa ku czci Józefa Rymera w archikatedrze katowickiej. (E-ncyklopedia wiedzy o Kościele katolickim na Śląsku: https://silesia.edu.pl/index.php/Rymer_Józef, dostęp 30 XI 2020 r.)

Bibliografia

- Antonów-Nitsche I., *Józef Rymer. Pierwszy wojewoda śląski*, Katowice 1984.
- Brom R., Malicki J., Śliwiok J., *Józef Rymer. Pierwszy władca Górnego Śląska*, b.m., b.r.w.
- Hojka Z., *Józef Rymer. Biografia polityczna*, Katowice 2002 [bibliografia].
- Hojka Z., *Józef Rymer. Pierwszy władca Górnego Śląska*, Katowice 2009.
- Hojka Z., *Rymer Józef[w:] Leksykon Panteonu Górnośląskiego*, red. A. Kłos-Skrzypczak, H. Olszar, Katowice 2020.
- Krzyżanowski L., *Pierwsze lata województwa śląskiego w II RP*, „Biuletyn IPN. Pismo o najnowszej historii Polski” 2017, nr 9 (142).
- Lubina M., Wencel K., Kubista-Wróbel M., *Józef Rymer 1882–1922*, Katowice 2001.
- Smółka L., *Józef Rymer (1882-02-09 – 1922-12-05)*, Polski Słownik Biograficzny, t. 33, Warszawa 1991, [bibliografia].
- Pater M., *Polskie dążenia narodowe na Górnym Śląsku (1891–1914)*, Katowice 1998.

OPUBLIKOWANE BROSZURY z serii „Bohaterowie Niepodległej”

1. Marek Gałęzowski, *Stanisław Kaszubski „Król”*
2. Grzegorz Bęblik, Sebastian Rosenbaum, Mirosław Węcki, *Wojciech Korfanty*
3. Anitta Maksymowicz, *Agnieszka Wisła*
4. Marek Gałęzowski, Jerzy Kirszak, *Józef Piłsudski*
5. Tomasz Sikorski, *Antoni Sikorski*
6. Przemysław Olstowski, *Gustaw Orlicz-Dreszer*
7. Zdzisław Kościański, *Józef Skrzydlewski*
8. Daniel Koreś, *Józef Szostak „Filip”*
9. Zdzisław Kościański, *Kazimierz Zenkteler „Warwas”*
10. Daniel Koreś, *Konstanty Plisowski*
11. Krzysztof Korda, *Ksiądz Józef Wrycza*
12. Jacek Magdoń, *Leopold Lis-Kula*
13. Jacek Błoński, *Orlęta Przemyskie. Obrońcy polskich Kresów*
14. Zofia Fenrych, *Tadeusz, Stanisław i Władysław Fenrychowię*
15. Marek Gałęzowski, *Wacław Lipiński*
16. Wawrzyniec Wierzejewski, *Wincenty, Jan i Maria Wierzejewscy*
17. Marek Gałęzowski, *Jerzy Kulczycki*
18. Grzegorz Łeszczyński, *Ksiądz Józef Skorel*
19. Szymon Nowak, *Franciszek Sikorski*
20. Tomasz Gąsowski, *Władysław Belina-Prażmowski*
21. Bartosz Januszewski, *Mariusz Zaruski*
Бартош Янушевський, Маріуш Заруський

22. Marek Kozubel, *Józef Gigiel-Melechowicz*
23. Szymon Nowak, *Wilhelm Jakub Kasprzykiewicz*
24. Radosław Wnorowski, *Bronisław Bohaterewicz*
25. Marek Gałęzowski, *Bogusław Szul-Skjöldkrona*
26. Grzegorz Łeszczyński, *Henryk Bolesław Dyduch*
27. Marek Gałęzowski, *Wilhelm Wyrwiński „Wilk”; Zygmunt Wiktor Bobrowski „Zdzisław”*
28. Marek Gałęzowski, *Zygmunt Radoński „Żarski”*
29. Marek Kozubel, *Edward Franciszek Herbert*
30. Barbara Męczykowska, *Józef Haller*
31. Marek Gałęzowski, *Tadeusz Żuliński „Roman Barski”*
32. Krzysztof Karol Daszyk, *Stanisław Długosz „Tetera”*
33. Tomasz Sikorski, *Harcerze w wojnie polsko-bolszewickiej*
34. Szymon Nowak, *Stefan Pogonowski*
35. Marian Miszczuk, *Władysław Nekrasz*
36. Bartłomiej Kluska, *Ksiądz Ignacy Jan Skorupka*
37. Szymon Nowak, *Bohaterowie spod Zadwórze*
38. Radosław Wnorowski, *Stefan Kossecki*
39. Przemysław Kałek, *Stanisław Kwaśniewski*
40. Marek Pietruszka, *Teresa Jadwiga Grodzińska*
41. s. Teresa Antonietta Frącek RM, *Matka Matylda Getter*
42. Grzegorz Łubczyk, *Henryk Sławik*
43. Wojciech Königsberg, *Jan Piwnik „Ponury”*
44. Grzegorz Makus, *Tadeusz Zieliński „Igła”*
45. Arkadiusz Kazański, *Jan Piotr Koziątek*
46. Sławomir Formella, *Lech Bądkowski*
47. Grzegorz Łeszczyński, *Henryk Bąk*
48. Arkadiusz Kazański, *Alina Pienkowska-Borusewicz*
49. Artur Adamski, *Kornel Morawiecki*
50. Maja Lubiejewska-Chilicka, *Maryla Płońska*
51. Anna Maria Adamus, *Józef Sierociński*
52. Paweł Rokicki, *Mieczysław Bejnar*
53. Adam Hlebowicz, *Grażyna Lipińska*
54. Mariusz Kolmasiak, *Walenty Wójcik*

55. Szymon Nowak, *Jan Szypowski „Leśnik”*
56. Marek Gałęzowski, *Zygmunt Zygmuntowicz (Ostersetzer)*
57. Tomasz Dziki, *Wojciech Józef Gromczyński*
58. Marek Gałęzowski, *Bajończycy*
59. Michał Gruszczyński, *Stanisław Leon Jeute „Cezary”*
60. Marian Miszczuk, *Jan Rossman*
61. Szymon Nowak, *Adolf Pilch „Góra”, „Dolina”*
62. Marek Gałęzowski, *Ksiądz Józef Panaś*
63. Daniel Szlachta, *Józef Rymer*
64. Marek Kozubel, *Zofia, Sabina i Anna Kleczkowskie*

W przygotowaniu:

65. Jacek Stępowski, *Romuald Suliński*
66. Marek Gałęzowski, *Bolesław Mościcki, Bronisław Romer*
67. Aleksandra Anna Kozłowska, *Bolesław Roja*
68. Witold Iwaszkiewicz, *Alfons Zgrzebniok*
69. Tomasz Ściborowski, Jan Zdzienicki, *Roman Siekiel-Zdzienicki*
70. Szymon Nowak, *Józef Bellert*
71. Tomasz Panfil, *Antoni Kopaczewski „Lew”*

Koncepcja merytoryczna serii „Bohaterowie Niepodległej”
dr hab. Marek Gałęzowski, dr hab. Jerzy Kirszak

Konsultacja naukowa: dr hab. Marek Gałęzowski

Redakcja: Ewa Kostka

Korekta: Zofia Krzywicka-Vauthier

Projekt graficzny: Sylwia Szafrąńska

Skład: Marcin Koc

Fotografia na okładce:
Józef Rymer (ze zbiorów Jakuba Rymera)

Za pomoc w przygotowaniu publikacji wyrażam podziękowania
prof. Zbigniewowi Hojce, Stanisławowi Sucharowskiemu,
Jakubowi Rymerowi, Mirosławowi Rymerowi, Krzysztofowi Frankowi,
Annie Kubicy i Agnieszce Drobny.

Druk i oprawa:
Pasaż Sp. z o.o.
ul. Rydlówka 24
30-363 Kraków

© Copyright by Instytut Pamięci Narodowej
Komisja Ścigania Zbrodni przeciwko Narodowi Polskiemu, 2021

ISBN 978-83-8229-143-8 (druk)
ISBN 978-83-8229-144-5 (PDF online)

Zapraszamy:
www.ipn.gov.pl
www.ipn.poczytaj.pl

Seria „Bohaterowie Niepodległej” przedstawia postacie, które uczestniczyły w zmaganiach o niepodległość Rzeczypospolitej w latach 1914–1918 oraz o granice Polski Odrodzonej w latach 1918–1921. Celem serii jest upamiętnienie heroizmu osób oraz czynów związanych z wydarzeniami tego czasu, jak również prezentacja wzorca postawy – poświęcenia dla idei niepodległości Polski. W serii znajdują się sylwetki zarówno osób powszechnie znanych z kart podręczników najnowszych dziejów Polski, jak i tych bohaterów Niepodległej, których nazwiska, dziś często zapomniane, warto przypomnieć, m.in. żołnierzy Legionów Polskich, Armii Błękitnej, uczestników wojny polsko-bolszewickiej, członków Polskiej Organizacji Wojskowej, powstańców wielkopolskich i śląskich oraz bojowników innych polskich formacji wojskowych uczestniczących w zmaganiach o Niepodległą i jej granice.

